

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΛΕΙΨΙΑΙ.
ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'.

ΤΟΜΟΣ Ζ'.

ΑΡΙΘΜ. 7 (151).

Συνδρομή ἀρχομένη ἀπὸ 1. Ἀπριλίου ἐκάστου ἔτους ἐτησίᾳ μὲν

φρ. χρ. 25 ἑξάμηνος δὲ φρ. χρ. 12½.

ΕΤΟΣ Ζ'.

τῇ 1/13. Ἰουλίῳ 1891.

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ.

Ζολᾶ ἐγεννήθη ἐν Παρισίοις τῇ 2 Ἀπριλίου 1840. Ἑπταετῆς μείνας ὀρφανὸς πατὴρ ἐσπούδασεν ἐν τινι Λυκείῳ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, τῇ ἐπιμόνῳ ἐδελοθυσίᾳ τῆς μητρός του, πρὸς ἣν ὁ διάσημος συγγραφεὺς ἐπεδείξατο μέχρι τῆς τελευταίας στιγμῆς τοῦ βίου τῆς ἐκτακτὸν ὑκὴν φιλοστοργίαν. Ἐπιδοθεὶς εἰς τὸ ἐπάγγελμα τῶν γραμμάτων διήλθεν ὀδυνηροτάτας ἡμέρας, ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτων στερήσεων. Στερούμενος ἐνδυμάτων ὅπως ἐξέλδηειργάζετο ἀνακεκλιμένος ἐπὶ τῆς κλίνης του, τὸ δὲ γεῦμά του ἀπετελεῖτο ἐκ τεμαχίου ἄρτου ἐμβαπτιζομένου εἰς ἔλαιον, ὅπερ τῷ ἔστειλεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας ἡ μήτηρ του. Κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα βεβαίως συνεσώρευθη ἡ πικρία ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ζολᾶ, συνεπυκνώθη ἡ ἀμείλικτος ἀπισιοδοξία περὶ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἡ ὁποία διαπνέει σχεδὸν πάντα τὰ ἔργα του. Διὰ τὴν χορτάση ψωμι ἔγραψε κατὰ παραγγελίαν ἐφημερίδος τινός, αὐτὸς ὁ μέλλων συγγραφεὺς τοιούτων ἀριστουργημάτων, τὰ Μυστήρια τῆς Μασσαλίας, περιπετειώδη ἐπιφυλλίδα κατὰ τὸ εἶδος τοῦ Σὺν καὶ Γκαβοριώ. Ἦδη ὅμως

ΚΛΕΙΩ. ΤΟΜΟΣ Ζ'.

τῷ 1867 ἡ Therèse Raquin ἐσημείου εὐκρινῶς τὴν τάσιν τοῦ Ζολᾶ, τάσιν ἣτις μετὰ μικρὸν μετεβλήθη εἰς σύστημα, τοῦ νὰ ἀπεικονίῃ μετὰ σκληρᾶς ἀκριβείας καὶ τραχύτητος τὸ ἐλαττωματικὸν μέρος τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Ἐν τῇ Madeleine Ferat τὸ ἐπόμενον ἔτος ἐμελέτησε τὰς συνεπείας τῆς κληρονομικότητος. Ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ταύτης στηρίζεται καὶ ἡ περίφημος σειρά τῶν

Rougon-Macquart «φυσιολογικὴ καὶ κοινωνικὴ ἱστορία μιᾶς οἰκογενείας ἐπὶ τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος», ὡς τὴν ἐπωνόμασε.

Ἐκ τῶν εἴκοσι τόμων, οὓς κατὰ τὸ ἀρχικὸν πρόγραμμα ἐμελλε νὰ περιλαμβάνῃ ἡ σειρά, ἐξεδόθησαν ἀλληλοδιαδόχως οἱ 18*) μετὰ τῆς συνήθους τιτανείου δυνάμεως του περὶ τὸ ἐργάζεσθαι παρασκευάζει νῦν τὸν Πόλεμον ἐν ᾧ θὰ ζωγραφίσῃ τὸν πόλεμον τοῦ 1870—71· λέγεται ὅτι τὸ ἐν τρίτον τοῦ

ΑΙΜΙΛΙΟΣ ΖΟΛΑ.

*) La fortune de Rougon. — La curée. — Le ventre de Paris. — La conquête de Plassaus. — La faute de l'abbé Mouret. — Son Excellence Eugène Rougon. — L'Assomoir. — Une page d'amour. — Nana. — Pot-Bouille. — Au Bonheur des Dames. — La joie de vivre. — Germinal. — L'œuvre. — La Terre. — Le rêve. — La bête humaine. — L'argent.

έργου αφιερώνται εις τὰ περὶ τὸ Σεδάν διαδραματισθέντα. Ὁ τελευταῖος τόμος θὰ εἶνε ψυχολογικὸν ἢ μᾶλλον παθολογικὸν μυθιστόρημα διότι ὁ ἱατρὸς οὐ χαρακτηριστικὴν εἰκόνα παρέσχεν ὁ Ζολᾶ ἐν τῷ *Faute de l'Abbé Mouret* θὰ συγκεφαλαιῶσι ὡς εἰπεῖν ὅλον τὸ ἔργον ἐξηγῶν κατὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς νόμους τῆς κληρονομικότητος τὸν χαρακτήρα, τὰς περιπετείας καὶ τὴν τύχην ἐκάστου τῶν προσώπων τῆς οἰκογενείας.

Πλὴν τῶν μυθιστορημάτων συνέγραψε καὶ διηγήματα καὶ ἱκανοὺς τόμους κριτικῶν μελετῶν διακρινομένων ἐπὶ ἐκτάκτῳ σθένει ὕφους ἀλλὰ καὶ ἐπὶ καταφώρῳ μεροληψίᾳ, ἐξικνουμένη πολλὰκις μέχρις ἀδικίας.

Ὁ Ζολᾶ ὅστις ἀνευ φθόνου ἀλλὰ μετὰ πικρίας ἐξέφραζεν ἄλλοτε τὸ παράπονόν του πρὸς τὸν Ἀλφόνσον Δωδὲ ὅτε οὗτος ἦρε τὸν πρῶτον μέγαν θρίαμβόν του διὰ τοῦ Φρομόν καὶ Ρίσελνερ, ὁ Ζολᾶ ὅστις ἔλεγεν ὁμιλῶν περὶ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ De Goncourt «*nous ne nous vendrons jamais, nous autres*» εἶδε τὰ ἔργα αὐτοῦ φθάνοντα εἰς καταπληκτικὸν ἀριθμὸν ἐκδόσεων ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ Assomoir καὶ ἐντεῦθεν. Ἐγένετο ἀμπλουτος, ἡγόρασεν ἐν μέγαρον ἐν Μεδάν ὅπερ ἡτῶνεν καὶ ἐκαλῶπιε καὶ ἐκόσμησε μετ' ἀσώτου φιλοκαλίας, εἶδε πίπτουσιν τὴν κατ' αὐτοῦ προκατάληψιν, ἦτις τὴν μέχρις ἀχαλινώτου φθάνουσαν τὸλμην τῶν περιγραφῶν καὶ τῶν σκηνογραφῶν τῶν ἔργων του ἀπέδιδεν εἰς ταπεινὸν ἐλατήριον ἐξεγέρσεως σκανδάλου, καὶ προσελκύσεως ἀγοραστῶν. Τὰ ἔργα αὐτοῦ ἀναγινώσκονται πανταχοῦ τοῦ κόσμου, γενικῶς δὲ ἀναγνῶριζεται ἤδη ὡς μία τῶν ὑψίστων φιλολογικῶν προσωποποιήσεων τῶν χρόνων μας, τοῦτο δὲ φρονοῦσι πλὴν τῶν φανατικῶν θαυμαστῶν του, καὶ οἱ διαφοροὺς ἔχοντες περὶ τοῦ βίου ἢ τοῦ καλοῦ ἐν τῇ τέχνῃ ιδέας.

Ἡ φιλοσοφικὴ θεωρία τοῦ Ζολᾶ, ἣν συνῶψισεν ἐν τινι προλόγῳ τῆς «*Page d'Amour*» δημοσιεύσας συγχρόνως καὶ τὸ γενεαλογικὸν δένδρον τῆς οἰκογενείας «*Rougon-Macquart*», ἔχει ὡς ἑξῆς.

Φρονεῖ ὅτι διὰ τῆς μελέτης ἐνδεν μὲν τῆς ιδιοσυγκρασίας τοῦ ἀτόμου ἐτέρωθεν δὲ τῆς περιβαλλούσης ἡθικῆς, κοινωνικῆς, πολιτικῆς ἀτμοσφαιρας ἐν ἣ ἔζη αὐτό, εἶνε δυνατόν νὰ καθορισθῇ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἢ ἀπὸ ἀτόμου εἰς ἄτομον κληρονομικὴ διαδοχή. Παραδείγματος χάριν τέκνον γονέων ἐχόντων δεδομένην ιδιοσυγκρασίαν ἀνατραφὲν καὶ ζῆσαν ὑπὸ τοιαύτας περιστάσεις, θὰ γίνῃ κατ' ἀνάγκην τοιοῦτο.

Ὅτι ὁ ἄνθρωπος φυσιολογικῶς καὶ ψυχολογικῶς εἶνε τὸ ἄθροισμα τῶν ἐμφύτων προδιαθέσεων καὶ τῶν ἰδιατέρων ἐξωτερικῶν ἐπιδράσεων αἵτινες διεμόρφωσαν, ἐνέτειναν ἢ ἀπὸ μὲν τῶν τῶν κληρονομικῶν προδιαθέσεις, τοῦτο εἶνε ἀναντίρρητον, ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τοῦτο δὲν εἶνε τόσο ἐύκολον νὰ εὐρεθῇ, διότι καὶ οἱ δύο παράγοντες εἶνε οὐχὶ εὐχερὲς νὰ καθορισθῶσι. «Ἡ κληρονομικότης, λέγει ὁ ἐκ πάντων τῶν συγχρόνων ἀρμοδιώτατος ἐπὶ τοῦ ζητήματος Ribot ἐν τῷ κλασικῷ καὶ περιφώνῳ ἔργῳ του, ἡ κληρονομικότης ὑπὸ τὴν ιδεώδη αὐτῆς μορφήν θὰ ἦτο ἡ καθαρὰ ἀναπαγωγὴ τοῦ ὁμοίου ὑπὸ τοῦ ὁμοίου. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη ἀντίληψις εἶνε καθαρῶς θεωρητικὴ, διότι τὰ φαινόμενα τῆς ζωῆς δὲν ὑπάρχονται εἰς τὴν μαθηματικὴν ταύτην κανονικότητα· οἱ ζωῆκοι ὅροι καθίστανται περιπλοκώτεροι ἐφ' ὅσον ἀπὸ

τοῦ φυτικῶν βασιλείου ἀνερχόμεθα εἰς τὰς ὑπερτέρας τάξεις τῶν ζώων καὶ ἐξ αὐτῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον.»

Ὁ Ζολᾶ, ὡς ὁμολογεῖ ἐν τῷ πρώτῳ τόμῳ τῆς σειρᾶς τῶν *Rougon Macquart*, βάσιν ὅλης τῆς θεωρίας του ἔλαβε τὸ ὑπὸ τοῦ P. Lucas περὶ φιλοσοφικῆς καὶ φυσιολογικῆς κληρονομικότητος διτομον σύγγραμμα ἐκδοθὲν τῷ 1847—1850. Ποίας ἐπακριβώσεως ἦτο τὸ θέμα δεκτικὸν ἀποδεικνύεται οὐ μόνον ἐκ τῶν περὶ τῶν αἰτίων τῆς φυσιολογικῆς κληρονομικότητος ὀνομαστῶν ἐργασιῶν τοῦ ἐν Φρειβούργῃ καθηγητοῦ Weissman ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς ἄρδην ἀλληλοδιαδόχως μεταβολῆς τῶν τριῶν ἐκδόσεων τοῦ ἔργου τοῦ Ribot, ὅπερ φαίνεται ἐν τῇ τετάρτῃ ἐκδόσει λαβὼν τέλος τὴν ὁριστικὴν αὐτοῦ μορφήν. Ὁ Ribot ἐν τούτοις ἰδοὺ πῶς ἀποφαινεται ἐν τῷ προλόγῳ: «*Il n'est pas douteux que le sujet étudié ici est encore si mal connu qu'on ne peut rien essayer que d'incomplet et de provisoire.*»

Ὁ Ζολᾶ ἐν τούτοις παραδέχεται ἀνενδοιάστως ὅλα τὰ πορίσματα τῆς κληρονομικότητος, χωρεῖ δ' ἐτι προσωτέρω, πλάττει ἀνθρώπους, σχεδὸν γενεὰς κατ' αὐτά, συνθετικῶς, ὡς ὁ χημικὸς οὐσίας, ὧν ἐγνώρισε πρότερον διὰ τῆς ἀναλύσεως τὰ στοιχεῖα.

Τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν *Rougon-Macquart* εἶνε τὸ ἀχαλινώτον τῶν παθῶν, ἡ ἀκόρεστος πρὸς ἀπόλαυσιν δίψα, αἵτινα ἐκ φυσιολογικῆς ἐπόψεως κρίνει ὁ συγγραφεὺς ὡς βραδείας συνεπειᾶς συμμίξεως δεδομένων ιδιοσυγκρασιῶν. Ἡ ἀρχικὴ ὀργανικὴ διαφθορὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν νεύρων μεταδίδεται εἰς γενεὰν ὅλην, κατὰ δὲ τὴν περιβάλλουσαν ἀτμοσφαιραν ἀναπτύσσει καὶ παράγει, ὡς φυσικὰ ἐπακόλουθα, ὡς ἀναγκαίᾳ συνεπειᾶς τὰ αἰσθήματα, τὰ ὀρμέφυτα, τὰ πάθη αἵτινα κοινῶς μετὸν πῆχυν τῆς κοινωνικῆς ἠθικῆς χαρακτηρίζονται ὡς ἀρεταὶ ἢ κακίαι. Ἡ μέχρι τοῦ ἐσχάτου σημείου τολμηρὰ διεξαγωγὴ τοῦ ἄγαν τολμηροῦ κατ' ἑαυτὸ θέματος ἐφείλκυεν εἰς τὸν Ζολᾶ κατὰ τὴν διάφορον αἰσθητικὴν τῶν κρινόντων ἢ ἀμειλίκτους ἐπιθέσεις, ἢ ἀπεριόριστον θαυμασμόν. Σκάνδαλον παταγῶδες ἐξήγειραν πολλάκις αἱ περιγραφαὶ του καὶ ἡ γλῶσσα τῶν ἡρώων του, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἶνε ὄντα ἐσχάτης κοινωνικῆς ἢ ἠθικῆς τάξεως, διότι ὁ Ζολᾶ ἀφορμώμενος ἐκ τῆς ἀρχῆς ὅτι ὁ καλλιτέχνης ὀφείλει νὰ ἀναπαραστήσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ μόνην τὴν ἀλήθειαν ὅποια εἶνε, δὲν ὡπισθοδρόμησε πρὸ οὐδεμιᾶς τολμῆς. Σπουδαιότατοι κριτικοὶ ἀπέδειξαν ἤδη ὅτι τοῦτο οὕτω ἀπολύτως λεγόμενον οὔτε δυνατόν εἶνε ἀλλ' οὔτε ὀρθόν, διότι τότε καὶ ἡ φωτογραφία θὰ ἦτο καλλιτεχνία, καὶ εἰς κατάλογος δικαστικοῦ κλητῆρος ἀπαριθμῶν ἐπιπλα καὶ σκευὴ ἠδύνατο ν' ἀποτελέσῃ μέρος μυθιστορήματος· πᾶν τὸ ἀληθὲς δὲν εἶνε καὶ ἔργον τέχνης. Πλὴν δὲ τοῦτου ὁ Ζολᾶ δὲν προσάγει τὴν ἀκαθαρσίαν μόνον ἐκεῖ ὅπου εἶνε χαρακτηριστικὴ, οὕτως εἰπεῖν ἀναγκαῖα πρὸς κατανόησιν μιᾶς ψυχῆς ἢ μιᾶς πράξεως, ἀλλὰ μετ' ἀσθενικῆς στοργῆς διαχέει τὸν βόρβορον πανταχοῦ, πλάττων καλλιτεχνικὰ ἀραβουργήματα ἐξ αὐτοῦ.

Ἡ θεωρία τοῦ «*milieu*» ἣν παρέλαβεν ὁ Ζολᾶ ἐκ τοῦ Taine παραλαβόντος αὐτὴν ἐκ τοῦ Στενδάλ εἶνε ἀναντιρρήτως ὀρθὴ ὡς ἀποδεικνύει ἐκάστοτε ἡ πείρα, ἀλλ' ὡς καταστῇ ἀρχὴ διευκρινίσεως ὅλων τῶν ψυχικῶν φαινομένων, ἐν τῇ ὑπερβολῇ αὐτῆς καθίσταται παρακεκινδυνευμένη. Πρὸ τινων ἐτῶν δριμύως μετὰ

ισχυρῶν ἐπιχειρημάτων ἐπετέθη κατ' αὐτῆς ὁ βαδὺς καὶ ἐπιστήμων κριτικὸς Hennequin. Καὶ πράγματι· Πῶς εἶνε δυνατόν νὰ καθορισθῇ μετὰ μαθηματικῆς ἀκριβείας ἡ ἐξωτερικὴ ἐπίδρασις, ὅταν ἡ δύναμις τῆς ἀντιστάσεως ἐκάστου ἀτόμου δύναται νὰ παραλλάσῃ ἐπ' ἄπειρον μέχρι τῶν δυσδιακρίτων ἀποχρώσεων; Ἄν ἡ θεωρία τοῦ «milieu» εἶνε ἀπολύτως ἐν τῇ ἐφαρμογῇ ὀρθή, πῶς συμβαίνει τέκνα τῆς αὐτῆς οἰκογενείας, ἔχοντα ἐντὸς τῶν φλεβῶν τὸ ἴδιον αἷμα καὶ πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἴδια παραδείγματα νὰ γίνωνται τόσον διάφορα ἀλλήλων;

Πρὸς δὲ τούτοις, ὁ ἄνθρωπος ἀράγει τοιοῦτος εἶνε ὁποῖον τὸν ζωγραφεῖ ὁ Ζολᾶ; Λίαν δικαίως ὁ Jules Lemaitre λέγει ὅτι ὁ Ζολᾶ δὲν δίδει μὲν ψυχὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους δίδει δὲ εἰς τὰ ἄψυχα, εὐσαρκῶν συμβολικῶς δυνάμεις τινὰς ὑπὸ μορφήν γιγαντιαίων, φαντασιωδῶν τεράτων, πλασμάτων ἰσχυρᾶς ἐπικῆς φαντασίας. Τοιοῦτον συμβολικὸν τέρας εἶνε ἐν τῷ Abbé Mouret τὸ Paradou, ἐν τῷ Ventre de Paris ἡ Ἀγορὰ μὲ τὴν περιβόητον ἁρμονίαν τῶν τυρῶν, ἐν τῷ Assomoir ὁ σιφωνοειδὴς λέβης τοῦ οἰνοπνεύματος, ἐν τῷ Bête Humaine ἡ ἀμαζοστοιχία. Ὅλα αὐτὰ ἔχουν ζωὴν, κινεῖνται, δρῶσιν αὐτοβούλως, προορίζουσι τὰς τύχας τῶν ἀνισχύρων θνητῶν, ὡς μυστηριώδεις, πανσθενεῖς τερατόμορφοι θεότητες ἀσιατικῆς τινος μυθολογίας.

Καὶ ἐν τούτοις ὁ συγγραφεὺς οὗτος ὅστις ὑβρίσθῃ, ὅστις ἐπροπηλακίσθῃ πλεῖον ἴσως παντὸς ἄλλου

ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, εἶνε μέγας, μέγας ἐν τοῖς μεγίστοις.

Ἐξοχος διὰ τὸ θαυμάσιον, τὸ πλήρες δυνάμεως καὶ ὕψους καὶ ἐπικῆς μεγαλοπρεπείας ὕψος τοῦ, οὐ ὅμοιον ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, τὴν ἔντασιν τῆς ἐκφράσεως, οὐδεμία οὐδαμοῦ φιλολογία δύναται νὰ προσαγάγῃ ἐφάμιλλον.

Ἀξιοθαύμαστος διὰ τὴν ὀξύτητα τῆς ἀντιλήψεως τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου· Φροντίζει μὲν καὶ περὶ τῆς ἐσωτερικῆς, τῆς ψυχολογικῆς ἀληθείας, καὶ ἔργα τινὰ ὡς La joie de vivre εἶνε καὶ ὑπὸ ταύτην τὴν ἐποψὶν τέλεια, ἀλλὰ τὸ forte τοῦ εἶνε ἡ ἐξωτερικὴ ἀλήθεια· δὲν ἡξυρῶ ποῖον εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ ἰσχυρότατον τηλεσκόπιον, ἀλλ' ἀναντιρρήτως οἱ ἰσχυρότατοι ὀφθαλμοὶ τοῦ αἰῶνός μας ὅπως βλέπωσι καὶ ἀντιλαμβάνωνται τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον εἶνε οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ μύωπος τούτου.

Ἀπαράμιλλος, ἀνυπέρβλητος εἶνε εἰς τὴν ἀπεικόνισιν μεγάλων ὁμάδων ἀνθρώπων, πολυπληθῶν συμπλεγμάτων, ἐκατοστῶν ὠρυομένων δαιμονισμένων ὄντων· εἰς ὅλα δίδει ζωὴν, ὁρμέφυτον, πάθη, κραυγὰς καὶ χειρονομίας γινόμενος ἀληθὴς δημιουργός· ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην ὁ Ζολᾶ δὲν ἔχει τὸν ὁμοῖόν του ἐν τῇ φιλολογικῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἀπὸ τινος ἡ ἄρκτος ἡμερώθη, ὁ μισάνθρωπος κατήλθεν ἐν μέσῳ τῶν ὁμοίων του· δὲν εἶνε ἀπίθανον τὴν ὁμίχλην τῆς ἀπαισιοδοξίας νὰ διασκεδάσῃ καὶ ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ ἡ ἀκτὶς τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἐλπίδος.

Η ΔΥΝΑΜΙΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ.

(Συνέχεια.)

ΤΙ σπουδαιότερον εἶνε τὸ ἐξῆς παράδειγμα τοῦ Ἀγγλου ιεροκῆρυκος Ἐδουάρδου Ἰρβιγγ. Κατὰ τὴν ἐν ἔτει 1832 ἐνσκήψασαν χολέραν, ὁ ἱερεὺς οὗτος προσεβλήθη πρωτῶν τινά, ἐνῶ ἐτοιμαζέτο νὰ ὑπάγῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑπὸ νόσου, ἡ ὁποία κατὰ τὴν διάγνωσιν τοῦ ἱατροῦ παρουσίαζεν ὅλα τὰ φαινόμενα τῆς χολέρας. Ἡ ὄψις τοῦ ἦτο μεταβεβλημένη· κατελήφθη ὑπὸ ἐμετοῦ καὶ ὑπὸ σφοδρῶν ἀλγηδόνων· ἔμεινεν ἐν τῇ κλίνῃ μέχρι τῆς ὥρας, καὶ ἦν ὠφειλε νὰ κηρύξῃ· τότε δὲ ἐσηκώθη καὶ ἐπορεύθη εἰς τὴν ἐν τέταρτον τοῦ μιλίου ἀπέχουσαν ἐκκλησίαν, σφαλλόμενος καὶ παραπαίων, κάτωχρος ὡς φάντασμα. Τὴν θέσιν τοῦ εὔρε κατελημμένην ὑπὸ ἄλλου ἱερέως, καὶ ὀλίγον ἔλειψε νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν οἰκίαν· ἐντούτοις ὅμως συνέτεινεν ὅλας τοὺς δυνάμεις καὶ ὅλην τοὺς τὴν θέλησιν, καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι θέλει νὰ κηρύξῃ αὐτός. «Ἐν τῷ μεταξύ» διηγείται αὐτὸς ὁ Ἱεροκῆρυξ Ἰρβιγγ, «κατεκλίθην ἐν τῷ πρεσβυτερίῳ ἐπὶ τριῶν καθηκλῶν πλησίον τῆς θερμάστρας. Ὅσακις μετέβαλλον θέσιν, ἡσθάνομην φοβεράς ἀλγηδόνας. Ἀλλ' ὅτε ἠγέρθην, ὅπως ἀλλάξω τὰ φορέματά μου, καὶ ἡτοιμαζόμεν νὰ ἀναβῶ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος, μοι ἐφάνη αἰφνης ὅτι ἀπηλλάγην τῶν πόνων. Ἀλλ' αἰφνης κατελήφθη ὑπὸ σκοτοδινίας καὶ δὲν ἠδυνάμην σχεδὸν ν' ἀναπνεύσω. Ἐκρατήθην μὲ τὰς χεῖρας ἀπὸ τῶν ἄκρων τοῦ ἄμβωνος καὶ περιέστρεφον μετ' ἀγωνίας καὶ πόνων τὰ βλέμματα, ἀγνοῶν τί ἐμελλον νὰ πάθω.

Ἡ κρίσις ἐπῆλθε. Τὴν στιγμὴν ταύτην παγετώδης

ἰδρῶς μὲ περιέλουσεν, ὡς ἡ χεὶρ τοῦ θανάτου, καὶ ὅλα μου τὰ μέλη καὶ ἔρρεε κατὰ μεγάλας σταγόνας ἀπὸ τοῦ προσώπου μου καὶ ἀπὸ τῶν χειρῶν μου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ταύτης μοι ἐφάνη ὅτι ἀνέλαβον τὰς δυνάμεις.» Ὁ ιεροκῆρυξ οὗτος ὠμίλησε τότε περισσότερο τῆς μιᾶς ὥρας καὶ μὲ περισσότερο πῦρ καὶ περισσότεραν εὐγλωττίαν ἢ ἄλλοτε ποτε. Μετὰ τὴν λειτουργίαν ἐπέστρεψεν εἰς τὴν κατοικίαν του, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο οὔτε νὰ φάγῃ οὔτε νὰ πῖνῃ. Τὸ ἐσπέρας δὲ ἐκήρυξε πάλιν εἰς σχολεῖόν τι ἐνώπιον πολυπληθοῦς ἀκροατηρίου καὶ τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἠγέρθη πρωτῶν καὶ ἐξηκολούθησε μετὰ ζήλου τὴν ἐνέργειάν του καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων του.

Τώρα ἔρχομαι εἰς τὴν φαντασίαν. — Ἡ φαντασία εἶνε πολὺ σπουδαῖον πρᾶγμα, προσέτι δὲ καὶ πολὺ ἐξαιρετικὸν πρᾶγμα. Ἡ ἐπικρατοῦσα ἰδέα εἶνε ὅτι ἡ φαντασία εἶνε χειροτέρα παρὰ περιοδικὸς πυρετός. Καλά! τὸ παραδέχομαι — ἀλλ' εἰμπαρῶ ἐπίσης νὰ ἰσχυρισθῶ ὅτι ἡ φαντασία εἶνε καλητέρα παρὰ κίνησις.

Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν περιπτώσεων, ἐν αἷς ἡ φαντασία ἐπενήργησεν ἐπιβλαβῶς ἐπὶ τοῦ σώματος, εἶνε μέχρι τοῦδε ὁ μέγιστος.

Πᾶς νεαρὸς ἱατρὸς γνωρίζει ὅτι ἡ μελέτη τῶν διαφόρων νόσων προσβάλλει τὸ σῶμα, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἀναγνώσεως δύναται τις νὰ φαντασθῇ καὶ μάλιστα νὰ αἰσθανθῇ πραγματικῶς τοὺς πόνους καὶ τὰ ἐνοχλήματα, τὰ ὁποῖα μελετᾷ εἰς τὰ βιβλία. Πρὸ πάντων ἡ σπουδὴ τῶν καρδιακῶν νοσημάτων δύναται νὰ ἐπιφέρῃ ἐπαι-